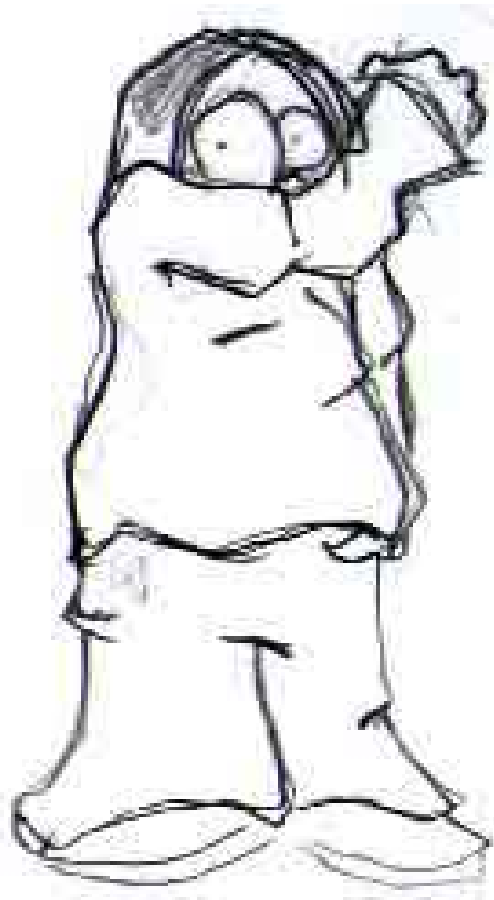

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Rapport 2005:46

Arbete med ungdomar som utsätts för heders- relaterat våld p.g.a. sin sexuella läggning

www.o.lst.se

En sammanfattning av Charlotte Perssons föreläsning om att identifiera och stödja ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld pga sin sexuella läggning.

Publikation 2004:46
ISSN 1403-168X
Rapportansvarig: Charlotte Persson
Utgivare: Länsstyrelsen Västra Götalands län
Enhet: Integration och jämställdhet
Adress: 403 40 Göteborg
Tfn: 031 60 50 00
Fax: 031 60 51 90
Beställ från www.o.lst.se under rubriken Rapporter

Om detta material:

Detta material är en *sammanfattning* av en tre timmar lång utbildning i frågor som rör hedersrelaterat våld pga. sexuell läggning. Materialet bygger på principen ”frågor och svar”.

Tanken är att detta minikompendium ska kunna fungera som stöd för minnet och som ”uppslagsverk” vad gäller bra telefonnummer, kontakter osv. Självklart är ni fria att mångfaldiga och sprida detta material så länge ni anger Länsstyrelsen i Västra Götalands län som *källa*.

Under hösten och våren 2005 kommer Länsstyrelsen i Västra Götalands län att fortsätta att utbilda personer inom olika hjälpande instanser. Det är alltså möjligt att anmäla fler personer till utbildning under hösten, se adress nedan.

Lycka till med ert arbete!

Göteborg 2005-07-18

Charlotte Persson

Länsstyrelsen i Västra Götaland

Enhet för integration och Jämställdhet

E-post: charlotte.persson@o.lst.se

Tfn: 031- 60 50 90, 0739- 85 52 71

Innehåll:

- A: Aktuella telefonnummer, e-postadresser, hemsidor till olika intressegrupper, rådgivningar, ute- och träffställen.....Sidan 4
- B: Hederstänkande, vad handlar det om?
Axplock ur materialet.....Sidan 8
- C: Bi- och homosexuell kommutprocess – hur ser den ut och vilka faktorer kan befrämja/motarbete en sådan process? Vad bör vi tänka på när det gäller personer med annan etnisk bakgrund?.....Sidan 11
- D: Aktuella fall – hur ser ungdomarnas situation ut?.....Sidan 15
- E: Hur kan vi hjälpa – hur kan vi stödja?.....Sidan 19
- F: Viktigt att tänka på!Sidan 23

A. Journummer m.m.

•**Brottsofferjour** för bögar, lesbiska, bisexuella och transpersoner
Må-fredag 19.00 -23.00 08- 34 13 16 (Kuratorerna RFSL Stockholm)
Annelie Svensson. Hjälper till med praktisk information, ger stöd, råd,
samtalsrådgivning inom 24 timmar, förmedlar stödperson vid ev.
rättegång. Har tystnadsplikt.

•**Vår poliskontakt:** Elisabeth Sandell (expeditionen
personsäkerhetsroteln)
031-739 26 38. Roteln arbetar med vittnesskydd, hjälp till boende,
skyddad identitet, har även beredskapstelefon. Ingår i Länskrim.

•**EKHO, ekumeniska gruppen för bi- och homosexuella.**
Jourtelefon må, tis 19.00-21.00 samt fred kl. 10.00-12.00. **Tfn: 0200-11
04 44**

•**Linje 59:** Jour för unga trans-bi- homosexuella **020-59 59 00**
kl. 19-22 vardagar. De som svarar är själva bi-homosexuella och är
mellan 18-30år.

•**Homan,** jourtelefon på onsdagskvällar, **031-121054.** Jour för bs/hs
invandrare.

Rådgivning och stöd:

RFSL Göteborg kurator Marie Hagberg 031-7754015

Gratis samtalsrådgivning, föräldrargrupper vid behov.

E-post: Hmarie.hagberg@goteborg.rfsl.se

RFSL-rådgivningen i Skåne 040-611 99 51

Kurator Hans Knutagård och psykolog Elisabet Nidsjö, jobbar mot
hedersvåld, hans.knutagard@rfsl.se elisabet.nidsjo@rfsl.se

RFSL-rådgivningen i Stockholm 08-4571326

Flera olika kuratorer. Särskilt insatt är Annelie Svensson,

E-post: Hkuratorer@stockholm.rfsl.se

Flyktinghandläggare Stig-Åke Pettersson, RFSL, Tfn: 0703 270495,
behjälplig som ombud i asylärenden.

Kontakt med andra

Qruiser. Qruiser är en s.k. community (en interaktiv mötesplats på internet) för personer som är homo- bi- eller transsexuella. Platsen nås via: Hwww.qx.se, eller Hwww.corky.se På qruiser kan man skapa sin egen hemsida, och sedan via den kan man besöka andras hemsidor och på så vis få kontakt via mail, interaktiva klubbar, gästböcker, diskussionsforum mm.

På denna gaycommunity har Länsstyrelsen i Västra Götalands län också en egen sida "Projekt mot hedersvåld." För att nå Länsstyrelsens sida måste man själv skapa en egen sida, vilket är gratis.

Länsstyrelsen har skapat två klubbar som heter "Bs Hs unga invandrare" eller "Jag accepteras inte" som nås via "Projekt mot hedersvåld".

•**Homan**, förening för homo- och bisexuella invandrare.

Har träffar och samtalsgrupper, talar 6 olika språk.

Hemsida: Hwww.homan.se

E-post: homangbg@hotmail.com (kontaktperson: Ardeshir)

Telefon onsdagskvällar, **031-121054**

•**RFSL Göteborg**, lokalavdelning till RFSL, en partipolitisk och icke-religiös organisation som arbetar för hbt-personer rättigheter.

Hemsida: Hwww.rfsl.se/goteborg

E-post: Hinfo@goteborg.rfsl.se

Ungdomsgruppen träffas onsdag 18-21, ring **031- 7754010** kansliet för närmare info.

•**RFSL Ungdom**, ungdomsavdelning på riksnivå inom RFSL.

Hemsida: Hwww.rfslungdom.se; tfn: **08-34 44 56**,

e-mail: Hinfo@rfslungdom.se

•**www.sylvia.se (tjejer) www.sylvester.se (killar)**

chatforum/sajt för hs/bs/ts. Fungerar ungefär som Qruiser men har olika sidor för tjejer och killar.

Stöd och svar på frågor

HomO, Homo-ombudsmannen (jfr Jämo)

Tfn: 08- 508 887 80

E-post: homo@homo.se

”Genom rådgivning och på andra sätt medverkar HomO till att den som utsatts för diskriminering på grund av sexuell läggning kan ta tillvara sina rättigheter.”

HomO utses av regeringen. Här kan man ställa frågor, ladda ner material, få råd och stöd.

IPAG Invandrapolitiska arbetsgruppen inom RFSL

E-post: Hipag@rfsl.se Kontaktperson: Carlos Diaz

EKHO, ekumeniska homosexuella gruppen (kristen grupp för hbt-personer)

Hemsida: Hwww.ekho.se

Tfn: 031-775 40 27 (Gbg)

Länsstyrelsen i Västra Götalands län: information, utbildning, svar på frågor. Arbetar med samordning av hedersvåldsfrågor i Västra Götalands län. Samverkar med andra Länsstyrelser, RFSL, polis, samt ett antal intresseorganisationer och jourer.

E-post: charlotte.persson@o.lst.se

Tfn: **031-605090**, 0739-855271

Qruisersida: Projekt mot hedersvåld (Hwww.qx.se eller Hwww.corky.se)

Var kan jag lära mig mer?

- ”Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning.” Beställs på: Lansstyrelsen@m.lst.se
- ”En kamel med två pucklar”, Thomas Haansbaek, beställs från Folkhälsoinstitutet
- ”Bi-och homosexuella kvinnor med rötter i Mellanöstern” Ingrid Hedman, Sthlms Universitet
- ”6 om sex - osynlig minoritet tar till orda”, av Kurdo Baksi, Svartvitts förlag. info@svartvitt.se

Träff och uteställen i Västra Götalands län

- GHOST**, Göteborgs bi- homosexuella studerande träffas på Hagabions café, tors 19.00
 - RFSLs ungdomsgrupp**, Karl Johansgatan 31. Träffas ons 18-21, sön 16-21 i kaféet (gå in på gården). Café HaBiT.
 - Gretas bar och kök**, Drottninggatan 35, restaurang, bar och diskotek. Nattklubben har dock leg 20, öppet onsdag-lördag. Nattklubb fre-lördag till 22-03
 - Queer**, Kungssportsavenyn 38, (gamla Park Lane/ Madison) Nattklubb med dansgolv sista fredagen i månaden. Troligtvis leg 20. Från kl. 23-03 eller 05.00
 - Zapho**, Restaurang Trappan, Järntorget. Tjejklubb sista lördagen i månaden. Medlemskap krävs, köps i dörren. Entré 60:-. Bar, dansgolv, ibland kareoke. Leg 18 med sällskap, se: [Hwww.zaphobar.com](http://www.zaphobar.com)
 - Haket**, Masthuggstorget, bar, restaurang och klubb. Tjejkvällarna kallas Cherrybomb, leg 18 år, entré 50kr, öppet 22-02, vissa fredagar, se [Hwww.cherrybomb.se](http://www.cherrybomb.se)
 - Club Lollypop** Gossip Bar & Kök, Parkgatan 13. Gayklubb lörd 21-03. Fri entré.
 - RFSL-avdelningarna i Borås, Skaraborg, Göteborg och Trestad** har också cafékvällar och fester, för program se respektive lokalavdelnings hemsida vilka nås via [Hwww.rfsl.se](http://www.rfsl.se)
- Uppdaterat 2005-04-04. För senaste uppdatering se: [Hwww.corky.se](http://www.corky.se)
”Guide dag för dag.”

B: Sammanfattning: Hederstänkande – vad handlar det om?

1. Vad kan vi luta oss mot när det gäller arbete mot hedersrelaterat våld?

Hedersrelaterat våld står i direkt *motsättning* till demokrati och jämställdhet, dvs. till:

- Barnkonventionen
- FNs kvinnokonvention
- FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna

2. Vad omfattar våldet?

Våldet består av:

- Psykiska, sociala och fysiska kränkningar.

Spektrat är brett och det kan handla om såväl:

- fysiskt våld, dödshot, hot om våld eller repressalier
- utfrysning, isolering, indragna förmåner och rättigheter
- psykisk press, mobbning, kränkande kommentarer
- tvångsgiftermål, begränsningar i umgänge och fritid mm.

3. Vilka drabbas?

Det hedersrelaterade våldet kan drabba såväl svenska barn- och ungdomar som barn- och ungdomar med annan etnisk bakgrund.

Vi på Länsstyrelsen har kontakt med ungdomar från Sverige, Asien, Syd- och Östeuropa, Mellanöstern, Syd- och Centralamerika.

Dock är viktigt att påpeka att det handlar om *slutna system* där detta tänkande finns, inte om hela länderna/områdena/världsdelarna som ovan nämns. Självklart finns det många familjer/individer från dessa områden som *inte* praktiserar hederstänkande.

4. Hur fungerar dessa slutna system?

Gemensamt för de slutna systemen är att *kollektivet är överordnat de enskilda individerna*. Strukturen är oftast *hierarkisk* och patriarkal. Dock är de enskilda systemen/familjerna *inte isolerade från andra system* utan ingår i regel i ett större system där de olika systemen fungerar som påtryckare på varandra för att upprätthålla strukturen.

I denna struktur har de olika systemen *egna normer och regler*, regler som ibland går emot rådande lands lagar.

En skillnad mellan denna patriarkala struktur och en mer individanpassad struktur (vilket i stort sett råder i t.ex. Sverige), är att staten och den offentliga sektorn (om den finns) inte är folkligt förankrad eller anses legitim. Det kan också finnas en tendens till att gå emot lagar, t.ex. familjerättslagar, om dessa inte stämmer överens med det egna systemets normer. I vissa av de länder dessa system finns, finns också lagar som stöttar systemens normer, t.ex. dödstraff för homosexualitet, låg straffsats på hedersmord och liknande.

I denna hierarkiska ordning står i regel fadern över resten av familjen (undantag förekommer givetvis) och de olika familjemedlemmarna har olika uppgifter i hemmet och samhället. Fadern behöver dock inte vara den som har den yttersta makten utan över honom kan t.ex. hans föräldrar stå osv. I regel står flickor längre ner på skalan samtidigt som ofta hela familjens/systemets anseende hänger på deras dygd. Söner behöver inte nödvändigtvis ha en bättre position i familjen, men de har i regel mer frihet och andra rättigheter än döttrarna, i egenskap av arvtagare och framtida försörjare. Moderns roll är ofta att sköta hem och att uppfostra barnen.

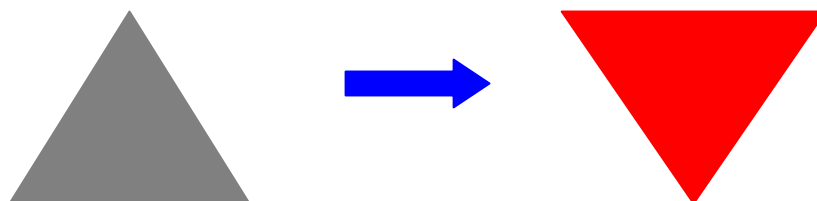
5. Vilka normer, lagar och regler finns inom dessa system?

Alla förutsätts gifta sig med någon av motsatt kön. En flickas oskuld och goda rykte är i många fall avgörande för hennes (och även hennes syskons) möjlighet att bli gifta. I en del fall har föräldrarna redan vid barnens födelse "lovat bort barnen" och kanske t.o.m. tagit emot eller betalt en brudpeng för dottern. En familj med dåligt "anseende" har svårare att gifta bort sina barn. Det finns alltså både en ekonomisk och en hederskodex i att barnen, och då speciellt flickorna, håller sig till de normer och regler som finns inom systemet. Den som bryter mot dessa utsätter hela familjen/släkten för fara och risk för dåligt anseende och allt vad det innebär. Att som flicka ha en pojkvän innan äktenskapet, eller att välja fel partner eller att komma ut som bi- eller homosexuell är i många fall förenat med katastrof. Lösningen om något sådant händer kan vara att undanröja den normbrytande länken, och på så sätt "tvätta" sin heder.

Givetvis är detta grova generaliseringar och undantag finns.

6. Vad kan hända när en sådan här struktur möter en individanpassad struktur?

Följande *kan* hända:

Varför?

Därför att den rådande maktordningen kan rubbas i kontakt med det nya samhället. Barnen slussas snabbt in i det nya samhället genom t.ex. skolan. I skolan lär de sig språket, sociala koder, svenska värderingar. Den som inte kommer in i samhället, p.g.a. arbetslöshet riskerar att hamna i en känsla av alienation, utanförskap, besvikelse och hemlängtan. Den som inte kan tjäna sitt uppehälle och fortsätta vara försörjare, förlorar i regel status, lär sig inte språk och sociala koder och känslan av alienation förstärks.

En del finner sig i denna nya ordning, men många gör allt vad de kan för att återta sin position och återigen bli ”nödvändig” och den som bestämmer.

7. Vad kan då en maktlös förälder göra för att återta sin förlorade position och upprätta ordningen?

- Isolera/begränsa (t.ex. barnens umgänge och fritid)
- Kontrollera (även utse informanter)
- Förstärka/återinföra egna normer (t.ex. klädregler, språk)
- Förtala det okända (t.ex. det nya samhället)
- Skuld- eller skambelägga (t.ex. kalla dottern för hora)
- Hota/bestrafva/slå/förtrycka/vädja till empati
- Skicka iväg (t.ex.: Gifva bort/införa tvångsstudier)

Hedersrelaterat våld *kan* bli en del av denna ”nödvändiga” process vid normbrott (men behöver givetvis inte bli det).

Hedersrelaterat våld:

- Stöds och uttalas av ett kollektiv och är en legitim och *oundviklig handling* för att värna om familjens/släktens överlevnad och heder
- De allvarligaste formerna av hedersbrott är oftast *planerade* av en större grupp inom familjen/släktingen
- Ett rykte om ett ”brott” mot kollektivets normer och regler kan ibland räcka för bestraffning.
- Utövarna av det hedersrelaterade våldet är i första hand närstående manliga släktingar, men även kvinnor kan delta, direkt eller indirekt.
- Särskilt en *kvinnas* handlingar och rykte är symbol för hela familjens och släktens heder och trovärdighet.
- En vanlig uppfattning är att män och pojkar har ett särskilt förmyndaransvar för familjens/släktens flickor/kvinnor och därmed skyldighet att bevaka och vid behov bestraffa dessa.

C: Bi- och homosexuell kommutprocess, sammanfattning

Ordförklaringar:

Homosexuell	= person som bli attraherad, förälskad i, tänder på någon av samma kön
Bisexuell	= person som blir attraherad, förälskad, tänder på person, oavsett om det är en tjej eller kille.
Transsexuell	= person som upplever att han eller hon är född i fel kropp. I den transsexuella gruppen finns det både bi- homo och heterosexuella. Transsexualism skall inte blandas ihop med transvestism, dvs. personer som tänder på att gå klädda i det motsatta könets kläder. Transsexualism handlar om könsidentitet, det gör inte transsexualism.

När Länsstyrelsen i västra Götalands län år 2003 fick regeringens uppdrag att arbeta med ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld p.g.a. sin sexuella läggning, gällde detta då i första hand bi- eller homosexuella ungdomar. Direktiven har sedan dess ändrats till att omfatta ”*alla* ungdomar” som utsätts för hedersförtryck.

1. Komma ut – vad betyder det?

Att ”komma ut” innebär att man erkänner för sig själv att man är bi- eller homosexuell och att man sedan börjar berätta om det. Uttrycket kommer ursprungligen från engelskans ”coming out of the closet”, dvs. att kliva ur garderoben.

2. Varför blir vissa bi- eller homosexuella?

Forskare har i århundraden försökt att ta reda på varför vissa människor blir bi- eller homosexuella, men hittills har ingen kommit fram till något svar som kan gälla för alla. Vissa menar att det beror på uppväxt, andra på arvsanlag eller en kombination av faktorer. Många bi- och homosexuella vill inte veta varför, snarare varför så många är så intresserade av att ”bota dem” och varför homo- bisexualitet skulle vara en defekt. Forskare har dock lyckats att belägga att homosexualitet förekommer inom alla samhällen, i alla samhällskikt, bland alla människor och också inom djurriket. Merparten av alla som är bi- eller homosexuella har heterosexuella föräldrar och det finns ingen forskning idag som stöder teorin om att homosexualitet skulle vara ärftligt.

Homosexualitet kan inte botas eller lagstiftas bort, dock kanske förträngas eller förnekas, med risk för psykisk ohälsa som följd. Att homosexualitet endast förekommer i vissa länder stämmer inte. Även i de mest fördömande och restriktiva länder finns det homosexuella och föreningar för bi- och homosexuella.

3. Hur ser en homosexuell kommautprocess ut?

I regel inleds den med att man ”kommer på” att man är förälskad i eller känner sexuell attraktion till någon av samma kön. Det kan också börja med en känsla av annorlundaskap, en känsla av att inte passa in i den heterosexuella strukturen.

För de allra flesta leder denna upptäckt (som oftast inte sker över en natt, utan är en långsam process) till ett sökande efter någon att identifiera sig med, någon att prata med och någon som kan bekräfta vad man känner. I detta stadium finns ett stort behov av information (på ett språk man förstår) och någon som lyssnar och inte tar avstånd.

Beroende på hur detta sökande och funderande går, hamnar man till slut i en fas där man antingen accepterar och ”kommer ut” eller förnekar.

Nu ska vi titta närmare på olika faktorer som kan främja respektive motverka en sådan här process.

För den som väljer att acceptera inleds nu dels ett sökande efter likasinnade, dels en lång process av ”berättande”, en process som aldrig tar slut eftersom man hela tiden möter nya människor att ”komma ut inför”.

En del väljer att endast berätta för vissa utvalda och sedan se det som sin egen privatsak och väljer att inte vara öppna för allmänheten. Andra väljer att fortsätta berätta och blir på så vis så småningom öppet homo- bisexuella.

För många är det svårast att berätta för dem som står en närmast, t.ex. föräldrarna eller bästa vännen. Andra tar tjuren vid hornen och berättar för de närmaste direkt.

Oavsett vem man börjar berätta för leder det så småningom till att man hamnar i ett ”dubbelliv” där vissa vet och andra inte vet. Risk finns här för att man förändrar sitt umgänge till att endast umgås med dem som ”vet” eftersom det är med dem man kan vara sig själv.

För den grupp som inte blir bekräftade i sin sexualitet och identitet och där det slutar med att man på olika sätt förnekar sin läggning kan processen se olika ut. En del fortsätter att leva sitt liv i förnekelse ofta med olika former av destruktiva inslag. En del går så långt att de själva medverkar till homofobi och hets mot homosexuella, allt för att bekräfta att man inte är ”sådan” själv. Vissa gifter sig och skaffar barn, medan andra lever i ensamhet. En del väljer att leva heterosexuellt på ytan, men har ett hemligt homosexuellt liv, oftast med tillfälliga anonyma sexuella kontakter med

personer av det egna könet, kontakter som bekräftar den egna bilden av att homosexualitet är något som är smutsigt och äckligt, och sexualiteten blir en del av ett självdestruktivt beteende.

Det är av största vikt att de som upptäcker att de har annan sexuell läggning/identitet än heterosexuell får hjälp och stöd att acceptera sin läggning och att komma ut.

4. Vilka känslor och tankar brottas man med under en kommautprocess?

Självklart skiljer sig tankarna och känslorna åt för olika personer, men nedan listas ett antal vanliga frågor:

1. Varför är det så här? Kan det verkligen vara så här?
2. Hur ska jag kunna berätta?
3. För vem kan jag berätta?
4. Hur kommer de jag berättar för att reagera? Vad kommer mina föräldrar/släktingar/vänner att säga?
5. Vad gör jag om folk tar avstånd?
6. Finns det flera som är som jag? Var hittar man dem? Hur gör man för att få kontakt?

7. Hur blir det med familj och barn nu då?
8. Vad finns det för mening med detta?

För personer som har egna fördomar, dåliga erfarenheter, saknar ord, eller har en stark religiös övertygelse kan detta vara en oerhört svår process.

När det gäller ungdomar med annan etnisk bakgrund än svensk är ytterligare en försvårande faktor avsaknaden av förebilder.

För många unga bi- och homosexuella är det överlag svårt att identifiera sig med dem som är öppet homosexuella, t ex kändisar, eftersom deras liv ofta kan skilja sig oerhört från hur vanliga människor lever.

5. Finns det några ytterligare svårigheter för dem som har annan etnisk bakgrund än svensk när det gäller kommutprocess?

För alla gör det naturligtvis inte det, men just avsaknaden av förebilder kan vara en sådan faktor. Om det dessutom i hemmet finns normer som förbjuder annan sexuell läggning än heterosexuell, och det dessutom finns ett hederstänkande i familjen/släkten/den sociala gemenskapen försvårar detta processen ytterligare.

I en del familjer finns det en tendens till att se homosexualitet som en västerländsk företeelse och den som kommer ut som bi- eller homosexuell kan beskyllas för att vara försvenskad och uteslutas ur gemenskapen alternativt på andra sätt bestraffas enligt de normer som finns för brott mot heder.

Dessa ungdomars situation skiljer sig i regel inte från svenska ungdomar som kommer från slutna system där homosexualitet anses vara ett normbrott som kan drabba kollektivet, t.ex. den religiösa församling man är med i, eller den samhällsgrupp där heder är ett måste för att få ingå i gemenskapen.

Dock *kan* sätten att bestraffa normbrotten se olika ut.

D: Aktuella fall

Genom min hemsida på gaycommunityn www.qx.se, ”Projekt mot hedersvåld”, har jag kommit i kontakt med ett antal ungdomar som på olika sätt utsätts för hedersförtryck på grund av sin sexuella läggning. Flertalet av dessa ungdomar är hemmahörande i Västra Götalands län.

Under verksamhetsåret 2003-2004 genomförde också Länsstyrelsen i Västra Götalands län en enkätundersökning, där enkäter till 233 olika enheter sändes ut med frågan om man inom enheten kände till eller rent utav arbetade med några fall som hade med problematiken att göra. Denna enkät sändes till socialtjänsten, ungdomsmottagningar, gymnasieskolor och kvinno- och mansjourer i länet. Svarefrekvensen var dock endast 36 procent, men totalt rapporterades kännedom om 13 olika fall.

I samband med detta genomfördes också en mindre intervjuundersökning där tre olika personer med olika bakgrund deltog. En av ungdomarna som intervjuades var en flicka som en av respondenterna i undersökningen förmedlade kontakt med.

Under det gångna året har jag också kommit fått kännedom om ytterligare fall efter olika förfrågningar från gymnasieskola, socialtjänst och Migrationsverket.

1. Hur många ungdomar handlar det om?

Det är svårt att ange ett exakt antal, eftersom det finns en stor tystnad kring problematiken och det finns få ungdomar som vågar berätta. Slår man dock ihop de ungdomar jag har varit i kontakt med, med de andra som vi fått kännedom om och som bor i Västra Götalands län, så handlar det åtminstone om åtminstone 25-30 ungdomar som på något sätt ”givit sig till känna”. Dock kan det i materialet finnas några fall som är ”dubletter.” Det är dock rimligt att befara att det finns ett stort mörkertal.

2. Hur ser ungdomarnas situation ut?

Det hedersförtryck som ungdomarna uppger att de är utsatta för sträcker sig från utfrysning och mobbning till konkreta dödshot. Nedan listar jag exempel på vad de ungdomar som jag har varit i kontakt med uppger:

- Psykisk mobbning
- Hot om att tvångsäktenskap
- Tvångsförlovnin
- Direkta mordhot
- Utfrysning och baktalande
- Isolering och hård social kontroll, t.ex. över vem man får träffa och när, vart man får befinna sig och inte, hur man får klä sig
- Kontroll över ekonomi
- Ingen möjlighet att flytta hemifrån
- Misshandel, både fysiskt, psykiskt och verbalt

Många av ungdomarna berättar också om att familjerna använder ungdomarnas religiösa övertygelse som ett maktmedel, t.ex. med hot om uteslutning ur gemenskapen, samt som maktmedel för att påtala hur "sjuka" barnen är. Flertalet av ungdomarna har också olika former av självdestruktiva beteenden, som att skära sig, ha tillfälliga oskyddade sexuella kontakter, göra självmordsförsök, missbruka osv.

Den röda tråden verkar vara rädsla, ensamhet, självhat och en ambivalent självkänsla, men också ett behov av att beskyddas och försvara familjen/slakten. "De vet inte bättre" är en vanlig kommentar.

Några av ungdomarna bär också på andra former av trauman, som krigsupplevelser, våldtäkter och misshandel och ett par av ungdomarna har tvingats söka skyddad identitet, och några lever i olika former av boenden.

3. Hur ser ungdomarnas bakgrund ut?

Hedersförtryck på grund av sexuell läggning drabbar både flickor och pojkar. De som jag har varit i kontakt med har varit mellan 16-26 år. De kommer framförallt från Iran, Irak, Syrien, Libanon, Turkiet, forna Jugoslavien och Sverige. Dock har jag också varit i kontakt med ungdomar från såväl Indien, Indonesien, Ryssland, samt länder i Österuropa, Sydamerika, norra Afrika, andra delar av Asien, samt flera andra länder i Mellanöstern.

Med andra ord går det *inte* att peka ut någon speciell grupp utan hedersförtrycket p.g.a. sexuell läggning finns i flera grupper och alltså *även* bland infödda svenskar. Tradition verkar vara viktigare än religion i sammanhanget, även om förstås religion i flera av fallen också är av betydelse. De religioner som nämns är framförallt islam, kristendomen och sikhismen.

Ungdomarna verkar också komma från alla olika sorters socialgrupper. De flesta verkar dock bo i mindre städer/kommuner än storstäderna.

4. Exempel på några "fall": *Obs! Dessa bör behandlas med aktsamhet!*

- Ung man, 25 års åldern, uppvuxen i Sverige, men med rötterna i "mellanösternland" och där föräldrarna även bott i ett medelhavsland en tid. När familjen fick vetskap om pojkens sexuella läggning (han gick då i gymnasiet), misshandlades han, blev mordhotad och näsan tvångsförlovad med en flicka i slakten. Han bor idag, 10 år senare, fortfarande hemma och har ingen möjlighet att flytta hemifrån "förrän han gifter sig". Familjen har full kontroll på var han är, vem han träffar och "avlyssnar" hans samtal.

- Ung pojke, 20-årsåldern, kom till Sverige som ensam 15-åring, skickad i förväg för att sedan kunna hjälpa familjen hit. Är kurd, ursprungligen från Irak och riskerar att giftas bort. Familjen ligger på om att få komma till Sverige, alternativt att han skall komma ”hem”. Uppger själv att homosexualitet är en omöjlighet och lever som smygbög med ständig rädsla för att bli igenkänd av en landsman och därefter dödad eller utesluten ur släkten.
- Ung kvinna, 25-årsåldern, med svensk bakgrund. Familjen tillhör en religiös sekt och vägrar låta henne flytta hemifrån då de fått kännedom om hennes sexuella läggning. Hon uppger att syskonen psykiskt mobbar henne, att föräldrarna talar nedsättande till henne och betraktar henne som ”sjuk”. Familjen är rädd för att det hela skall komma ut och att de alla skall bli uteslutna ur den religiösa gemenskapen. De kontrollerar hennes ekonomi, vem hon umgås med och var hon befinner sig. Fadern har uttryckt att det är värre att leva tillsammans med en samkönad partner än att om hennes syster skulle bli misshandlad och våldtagen.
- Ung lesbisk flicka, med asiatisk bakgrund, 20-årsåldern. Utnyttjad sexuellt under hela sin uppväxt och ständigt misshandlad och kontrollerad. Hot om tvångsäktenskap. Lever idag på rymmen och är bostadslös.

5. Vad önskar ungdomarna hjälp med?

Flera av ungdomarna önskar hjälp med bistånd till eget tryggt boende. Flera uppger också att de behöver samtalsstöd, samt önskar träffa andra i en liknande situation. De är rädda för att ”ange” föräldrarna och är enormt måna om att ”skydda familjen”. De flesta hoppas på att kunna få ett ”eget liv”, men där det ändå fortfarande ska kunna ha kontakt med familjen/gemenskapen.

Flera av dem har också önskat att ”deras storys” skall publiceras (anonymt) så att andra ska kunna få hjälp och inte behöva hamna i den situation de själva befinner sig i.

Alla är oerhört rädda för att bli påkomna/igenkända och för att dra skam över släkten/församlingen/familjen. De allra flesta känner sig enormt ensamma och säger sig vara ”fångade i en fälla”. De önskar sig frihet, men litar inte på att de ska få den hjälp de behöver och att det finns tillräckligt med kunskap om problematiken.

För en del av dem är det dessutom ett fysisk omöjlighet att söka hjälp, då de är så starkt kontrollerade att de inte kan ringa eller besöka t.ex. socialtjänsten eller skolkuratoren av rädsla för att familjen skall få veta. En av killarna säger bland annat: ”Hur skulle jag kunna gå till soc? I vår lilla stad finns släktingar och grannar överallt. Det skulle räcka om jag visade mig på den gatan, så skulle alla veta och börja prata.” En flicka

säger ”Två av mina släktingar arbetar inom socialtjänsten där jag bor. Det är liksom inte ens ett alternativ att gå dit. Och om jag ringde, vem skulle tro på mig då om jag aldrig kan visa mig?”

E: Hur kan vi hjälpa, hur bör vi stödja?

Ungdomar som inte kan leva öppet med sin sexuella läggning p.g.a. sin familjs/släkts/sociala struktur normer och värderingar behöver hjälp. En del av dem söker självmant hjälp, medan andra skickas till oss.

Ett problem för många som i sin profession stöter på den här formen av hjälpsökande är att det är svårt att identifiera problematiken.

Nedan följer förslag på hur man kan bemöta/fråga för att sedan kunna hjälpa:

Att bemöta personer med annan sexuell läggning:

- Utgå inte från att den sökande är heterosexuell
- Arbeta med egna fördomar och kunskapsluckor
- Skapa förtroende och visa på öppenhet, ge gott om tid.
- Ordval – använd ickenormerande ord, öppna frågeställningar; Fråga inte ”Är du bög?” Istället: ”Har det med din sexuella läggning att göra?” ”Har du någon partner” eller ”Lever du i någon relation?” ”Hur ser din drömpartner ut?”
- Inför könsneutrala blanketter istället för att prata om flickvän- pojkvän, mamma och pappa.
- Lyhördhet för att ”vänninan” kan vara en partner.
- Medvetenhet om kommutprocessens olika steg. Var befinner sig den sökande? Vilka tankar, känslor brottas denne med?

Att bemöta bi- homosexuella med annan etnisk bakgrund

- Individuella lösningar!
 - Visa att du har kunskap och att du är på den sökandes sida, att du är beredd att ge skydd
 - Om du använder tolk, var noga med vem! Välj alltid en auktoriserad tolk som har tystnadsplikt och som du vet tolkar ”rätt”. Är tolken en landsman kan det finnas risk för att den sökande inte ”vågar” prata öppet av risk för att tolken ska sprida informationen vidare till andra landsmän/familjen/någon som känner familjen.
 - Insikt om att detta är inte en svensk person! Lyssna – vilka värderingar finns i hemmet? I hemlandet? Vilka lagar?
 - Insikt om att denna person kanske aldrig berättat för någon om sin sexuella läggning. Hur skulle du kunna bli den första?
 - Ämnet kan vara skuldbelagt. Svårt att berätta om ”familjeangelägenhet”.
 - Hos den sökande kan det finnas stigmatiseringsproblematik
- Viktigt: Att söka hjälp är att komma ut!**

Ytterligare viktiga punkter:

- Ibland kan det finnas ett behov av en neutral mötesplats! Att bli sedd utanför en kuratorsmottagning eller utanför socialtjänstens kontor är för en del en omöjlighet eftersom det kan generera frågor man inte kan besvara.
- Många som tvekar inför att berätta gör det för att de inte är säkra på vad dem man söker hjälp hos själv står. Genom att ”flagga för” att homosexualitet är ”okej” (t.ex. genom en regnbågsdekal, en affisch i ens arbetsrum där det står att homosexualitet är kärlek eller liknande) kan man underlätta för den hjälpsökande att berätta. Man kan också själv påtala att de frågor man ofta stöter på handlar om (och så rabblar man upp vad man arbetar med och inkluderar där annan sexuell läggning, hedersproblematik osv.).
- För många handlar det om att man behöver tid, gott om tid, att man känner ett förtroende för den man pratar med och att man är säker på att denne inte kommer att ”berätta vidare”, eller avsluta ens ärende om man inte direkt kan leverera ett ”problem”.
- För en del handlat det också om rena säkerhetsåtgärder. Att berätta att man är utsatt pga sin sexuella läggning är ett risktagande och man behöver få garanterat att man är skyddad och att familjen inte kommer att kopplas in.

7. Vilka möjligheter har vi att hjälpa till om den sökande är under 18 år?

Enligt SoL § 11 så har vi egentligen skyldighet att ”omedelbart inleda utredning om behov av åtgärd föreligger”

Följande måste dock beaktas:

- Vad är barnets/ungdomens bästa? Uppfylls kravet på skydd?

Enligt socialstyrelsen meddelandeblad nr 6: 2002 betonas dock att:

- Skydd går före kommunikation!

Dvs. om vi inte kan *garantera* att den sökande är skyddad om kontakt med familjen inleds, så ska vi *inte* göra detta.

När det gäller hedersärenden ska familjen inte automatiskt kopplas in!

Stor risk finns för att våldet trappas upp i det tysta, att familjen ”samarbetar” på ytan, men att situationen för den sökande i verkligheten förvärras.

Givetvis finns det fall där allt löst sig till det bästa, men om vi inte kan garantera att detta är fallet så går skydd före kommunikation!

Om man kopplar in familjen och situationen trappas upp, har vi för alltid förlorat förtroendet hos den hjälpsökande.

I alla fall där familjen kopplas in måste uppföljning ske ofta och kontinuerligt, och då med de enskilda familjemedlemmarna i egna samtal.

När det gäller hedersvåld finns det familjer som ser till att någon annan utför våldet, för att de själva ska ha ryggen fria.

9. Hur kan en eventuell arbetsgång se ut om man misstänker att det handlar om ett hedersfall?

Om man misstänker att detta handlar om ett hedersfall bör följande utredning/probleminventering göras tillsammans med den hjälpsökande:

- Snabbt möte, neutral plats, noggrant val av ev. tolk
- Under 18 eller över 18 år?
- Finns tidigare kännedom? Tidigare våld dokumenterat?
- Vilka begränsningar lever personen under?
Våld, misshandel, kränkningar, hot, giftermål, klädsel, rörelsefrihet, fritid, ansvar i hemmet?
- Vem slår, hotar etc.? Någon tidigare straffad?
- Vilka finns i Sverige? I ev. hemland?
- Har situationen förvärrats? Är den akut? Lyssna/fråga!
- Har våld tidigare förekommit i hemmet? Mellan föräldrarna?
- Finns patriarkal struktur?
- Finns bortgifta syskon i familj/släkt?
- Tidigare varit aktuella inom socialtjänst? Polis?
- Kamratkontakter? Finns annat stöd, vuxenkontakt som är ”på den sökandes sida?”
- Finns fler trauman? Självvåld?

Källa: Marita Lager och Mikael Thörn SDF Lärjedalen.

10. I vilka situationer är det av betydelse att känna till sexuell läggning?

Situationer där sexuell läggning är av betydelse att känna till:

- **Polisen:** vid anmälningar, bemötande, vid dödsfall (mord, självmord, olyckor) samt i rättsprocessen. T ex: Hot, våld, våldtäkt kan vara *pga* sexuell läggning.
- **Handläggning sociala:** personen kan behöva hjälp till t ex nytt boende, skydd, uppehälle då ohållbar hemsituation är *pga* bristande acceptans mot personens sexuella läggning.
- **I sjukvården:** En ”väninna” kan vara en närmare anhörig än en förälder eller avlägsen släkting. T ex vid förlossningar, dödsfall.
- **Skolor:** Elever som genomgår kommutprocess kan ha svårigheter att koncentrera sig på skolarbetet. Mobbning, självdestruktivitet *kan* bero på sexuell läggning.
- **Elevhälsa, ungdomsmottagning:** Personen kan söka råd och stöd *pga* sexuell läggning.
- **Migrations/flyktingärenden:** Personen kan behöva asyl/uppehållstillstånd *pga* förföljelse för sexuell läggning. Personen kan också behöva stanna i Sverige för att komma *bort* från sin familj.

Exempel på fall:

Fall från 1998: En tonårspojke blir utslängd hemifrån och bostadslös. Socialtjänsten ovillig att ge stöd med motiveringen att han inte rättat sig efter föräldrarnas uppmaning att inte vara homosexuell.

F: Viktigt att tänka på:

Många som söker hjälp bär på *flera* trauman:

- Utsatthet under barndomen, övergrepp, hot
- Hatbrott: t.ex. våld p.g.a. etnicitet, våld p.g.a. sexuell läggning, kvinnofridsbrott, hedersrelaterat våld
- Självvåld: t.ex. att skära sig, missbruk, prostitution, oskyddade sexuella kontakter.

Obs! Många som söker hjälp är i självvåldsfasen

Det är viktigt att skapa ett så öppet klimat så att alla eventuella delar av problematiken kommer upp på bordet och att man *inte bara jobbar med de delar som ”syns”* (t.ex. anorexi, prostitution, att skära sig, självmordsförsök, dålig närvaro på lektioner, att man är stökig osv) och att man sedan när det är klart avskriver fallet som ”färdigt”. I många fall krävs det lång tid för att skapa ett tillräckligt stort förtroende för att alla ev. trauman ska komma fram. Vi ska inte förutsätta att det alltid finns fler trauman, men måste vara öppna för att de *kan* finnas.

Att tänka på!

- Inre sekretess!
- Så få informerade som möjligt, kontinuitet!
- Förvaring av material
- Fakturor – hur förvaras de?
- Hur kommunikationen sker
- Neutrala mötesplatser
- Val av tolk

Att själv orka

- Handledning
- Debriefingsamtal vid behov
- Nätverk – kontakt med andra
- Kompetensutveckling
- Kontakter att slussa vidare till, t.ex. RFSL

